

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2020 року)

У двох частинах

Частина 2

Суми
Сумський державний університет
2020

інформаційна експансія найбільш значних і впливових, дивлячись на інформаційний аспект держав, відносно решти країн у світі, які хоч і мирним шляхом, але все ж можуть намагатися проникати в інформаційну сферу держав, заради навіювання та завуальованої пропаганди власних ідеологій.

Враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що на сьогодні для результативного забезпечення національної безпеки, важливо чітко ураховувати основні фактори, що на неї впливають. Кожна з наведених проблем здійснює вплив на становище національної безпеки по-своєму. Отже, кожна проблема та прогалина потребує їх систематичного та комплексного вирішення у процесі розвитку нашої держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про рішення Ради національної безпеки та оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
2. Моргалюк О. В. Проблема забезпечення національної безпеки в умовах глобалізації. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11323/1/Morgalyk__425-428.pdf.
3. Горбулін В. П. Забезпечення оборони та безпеки України: актуальні проблеми і шляхи їх вирішення. *Вісник Національної академії наук України*. 2019. № 9. URL: <http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=5517>.

СПІВВІДНОШЕННЯ РІШЕНЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ТА СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ: ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ

Жерьобкіна Є. А.

Аспірантка кафедри АГПФЕБ ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Гаруст Ю. В.

д. ю. н., доцент, завідувач кафедри АГПФЕБ ННІ права

Сумського державного університету

Вітчизняна наука підкреслює неоднозначність правової природи рішень Конституційного Суду України та відсутність їх «чистого» статусу. Очевидним залишається те, що акти КСУ виступають в ролі правових актів та мають правовий характер, однак не є нормативно-правовими актами в загальноприйнятому значенні даної категорії. З даного приводу Т. О. Цимбалістий стверджує, що рішення КСУ виступають в ролі допоміжного джерела права як спеціальний різновид правових актів та характеризуються ознаками прецеденту [1, с. 47].

Ще більше запитань та дискусій породжено на законодавчому рівні. Так, у відповідності до указу Президента України «Про опублікування актів законодавства України в інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України» від 13.12.1996 р. визначено: з метою оперативного і повного забезпечення правовою інформацією органів державної влади, підприємств, установ і організацій, доведення актів законодавства України до відома громадян установлено, що інформаційний бюлетень «Офіційний вісник України», який засновується і видається Міністерством юстиції України є щотижневим офіційним виданням, у якому публікуються державною мовою акти Конституційного Суду України [2].

У відповідності до Постанови Кабінету Міністрів України «Порядок ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним» від 23.04.2001 р. № 376 до Реєстру включаються рішення і висновки Конституційного Суду України. Для включення до Реєстру повні офіційні тексти рішень і висновків Конституційного Суду України подаються до Міністерства юстиції України протягом трьох робочих днів з дня їх прийняття [3].

Таким чином, даними правовими актами законодавець офіційно визнав правовий статус та юридичну природу рішень КСУ, шляхом віднесення їх до законодавчих актів, без жодного зазначення про прецедентний характер таких рішень [4, с. 232].

Погоджуємося з позицією В. Гончарова, котрий досліджуючи питання юридичної природи рішень КСУ вказує, що фактично, незалежно від позицій науковців та існування відповідних правових доктрин, висновки щодо неконституційності є джерелом права в Україні. Науковець зазначає, що у даному випадку відбувається очевидне втручання у правову систему та матерію, а тому про висновки доводиться говорити як про джерела права, хоча вони не виступають продуктом класичної задекларованої правотворчої діяльності [5, с. 128].

Щодо актів тлумачення КСУ відсутня однозначна позиція. З даного приводу в теорії права виділено три концепції:

- 1) «декларативна концепція тлумачення» – прихильники прирівнюють акт тлумачення КСУ до форми відображення правової норми;
- 2) «конституційна концепція тлумачення» – акт тлумачення породжує юридичну норму;
- 3) «квасіпрецедентна концепція тлумачення» – акт тлумачення є вторинним джерелом права.

«Декларативна концепція тлумачення» бере свій початок від французьких просвітителів, котрі, як вказує Б. Зупанчич зазначали, що суд є лише «вустами закону» [6].

Даний підхід базується на недовірі до судової системи, а тому суди повністю позбавлені можливості виконувати законотворчі функції. Попереднє судове рішення не має жодного значення при ухваленні наступного. Суддя при прийнятті рішення у даному випадку керується лише положеннями Конституції, набором способів і методів тлумачення, не здійснює аналізу сучасної суспільно-політичної ситуації у відповідній країні та не досліджує наслідки, котрі можуть виникнути при ухваленні того чи іншого акту тлумачення. Вважаємо, що дана концепція на практиці є занадто маргінальною, та перебуває на межі між реальним врегулювання правовідносин та породження колізій і неточностей.

«Конституційна концепція тлумачення» ґрунтується на існуванні принципу *stare decisis*, а прихильники даної концепції, зокрема М. Тропер, вказує на існування таких особливостей: суб'єкти тлумачення мають спеціальний адміністративно-правовий статус; тлумачення направлено на факти та відповідні формулювання, а не на норми; тлумачення – це акт пізнання, без жодної реалізації принципу волевиявлення та створення нової норми [7, с. 138]. Акт тлумачення унеможливує існування суперечливих інтерпретацій та конфліктів, а під час їх ухвалення використовуються лише мовні, історичні, системні тлумачення.

Що ж до КСУ, зазначимо, що базуючись на основних характеристиках обох концепцій, можна дійти висновку, що КСУ притримується одночасно і декларативної, і конституційної концепцій. Наприклад, в Ухвалі КСУ від 31.03.2010 р. №15-у/2010 вказано, що офіційним тлумаченням є діяльність відповідного компетентного органу державної влади і управління щодо з'ясування і роз'яснення волі законодавця, матеріалізованої в нормі права. Тому на підставі даного рішення КСУ ми можемо говорити про домінування в його роботі саме декларативної концепції [8].

Однак, в рішенні Конституційного Суду України від 06.04.2010 № 11-рп/2010 та рішенні Конституційного Суду України від 26.12.2011 № 20-рп/2011 зазначається про необхідність прийняття рішень по конкретним справах, базуючись на попередній практиці в аналогічних справах та також про необхідність оцінки можливих наслідків їх ухвалення для подальшого соціально-економічного життя суспільства та країни в цілому [5, с. 130]. Отже, станом на сьогодні, відсутня однозначність в роботі КСУ, а від так відсутня і однозначність в оцінці правової природи його рішень.

Враховуючи все вище викладене, на нашу думку, найбільш доцільно звернутися до «квазіпрецедентної концепції тлумачення», у відповідності до якої рішення КСУ за своєю природою прирівнюються до джерела права. Прихильники даної концепції, зокрема М. Вітрук, С. Шевчук, В. Лазарев, В. Гончаров вказують, що фактично КСУ виступає

співавтором смислу норм Конституції України. Акти тлумачення не є зовнішнім втручанням в зміст Основного Закону, а лише розкриває його зміст. Враховуючи це М. Савчук досліджує рішення КСУ як похідне джерело права або вторинний рівень джерел права [9, с. 254]. Такі рішення можуть конкурувати між собою та породжувати колізії, однак вони не можуть створювати неточності при взаємодії та декларуванні з законами та нормативно-правовими актами – джерелами права першого рівня [5, с. 129].

Принцип обов'язковості актів КСУ має специфічний характер, адже поширює свою дію не лише судові органи всіх ланок, а й на КСУ. Аналізуючи практику, зазначимо, що для КСУ обов'язковою виступає резолютивна частина рішення, на яку він посилається під час мотивування своїх наступних рішень: приймаючи рішення у справі про ціни і тарифи на житлово-комунальні та інші послуги від 10 лютого 2000 р., в мотивувальній частині (абзац 2 пункту 2) закріпив «виходячи з наведених положень, Конституційний Суд України у Рішенні від 2 березня 1999 року висловив правову позицію щодо розмежування повноважень Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади у сфері формування та реалізації цінової політики». Так, у попередньо висловленій правовій позиції 1999 р. ВРУ визначає засади внутрішньої та зовнішньої політики держави (пункт 5 частини 1 статті 85 Конституції України), а КМУ забезпечує здійснення цінової політики (пункт 3 статті 119 Конституції України). Так, в Рішенні КСУ 2000 р. визначено: «Це означає реалізацію урядом визначених парламентом основ встановлення і застосування цін і тарифів, що логічно включає їх регулювання та контроль за ними». Таким чином, КСУ послався на власну правову позицію, котра була сформульована у попередньо прийнятому рішенні.

Досліджуючи правову природу рішень КСУ та адміністративно-правового статусу даного органу ми не можемо погодитися з позицією В. М. Шаповала, який стверджує про відсутність нормотворчої природи в діяльності КСУ, адже в іншому випадку КСУ набув би статусу «надоргану над Конституцією та всіма державними механізмами управління». На противагу даній позиції зазначимо, що КСУ не в праві в самостійному порядку приймати рішення та вирішувати питання державного управління. В основі його діяльності перебуває звернення заінтересованих уповноважених осіб, у встановлених Конституцією України та Законом України «Про Конституційний Суд України» випадках. До того ж неможливо стверджувати щодо порушення принципу поділу державної влади та функціонування кожної гілки влади окремо. У даному випадку, Конституцією України передбачено ряд інструментів та важелів, котрі спрямовані на забезпечення паритету у взаємовідносинах між законодавчою, виконавчою та судовою владою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цимбалістий Т. О. Правова природа актів Конституційного Суду України. *Університетські наукові записки*. 2007. № 1. С. 47–55.
2. Про опублікування актів законодавства України в інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України»: Указ Президента України від 13.12.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207/96>.
3. Порядок ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним: Постанови Кабінету Міністрів України від 23.04.2001 р. № 376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2001-%D0%BF>.
4. Христова Г. Прояви нормативності в рішеннях Конституційного Суду України щодо конституційності юридичних актів. *Вісник академії правових наук*. 2004. № 1 (36). С. 231–239.
5. Гончаров В. Ще раз про юридичну природу рішень Конституційного Суду України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 2 (73). С. 126–132.
6. Zupančič M. B. On the «Essence» of Human Rights. M. Boštjan Zupančič. Manuscript. 60 p.
7. Тропер М. Реалистическая теория толкования. Сравнительное конституционное обозрение. 2006. № 1 (54). С. 136–143.
8. Ухвала Конституційного Суду України від 31.03.2010 р. № 15-у/2010. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
9. Джерела конституційного права України: відп. ред. Ю. С. Шемшученко, О. І. Ющик. К.: Наук. думка, 2010. 707 с.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ПОНЯТЬ: «ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ» ТА «ПРАВООХОРОННА СИСТЕМА» В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Кобзєва Т. А.

*д. ю. н., доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права
Сумського державного університету*

Історично Україна завжди боролась за свою незалежність та можливість будувати державу зі своїм правопорядком, але перебуваючи у складі інших земель, правоохоронна система змінювалася відповідно до чинних на її території законів. На рахунок незалежної Української держави вже п'ять спроб проведення реформування правоохоронної системи, але поки що жодна з них не була ефективною та не дала бажаного результату.

На сьогоднішній день поняття правоохоронна система не прописано в жодному нормативно-правому акті. Воно зустрічається в ряді різних законодавчих та підзаконних актів, але лише як характеристика певного суб'єкта або при вказівці на суб'єкт реалізації